

**Харківський
національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди**

До 220-ї річниці з дня заснування університету

МАТЕРІАЛИ

**III Всеукраїнської науково-практичної конференції
«Мистецька освіта у міждисциплінарному вимірі»**

(4–5 червня 2024 року, м. Харків)

Харків – 2024

ФОРМУВАННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЗАСОБАМИ ВОКАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА

Овчаренко Н. А.

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри музикознавства,
інструментальної та хореографічної підготовки
Криворізький державний педагогічний університет
м. Кривий Ріг, Україна

В умовах міжкультурної взаємодії народів світу актуалізується питання засвоєння суспільством національних цінностей, поступового й усвідомленого етнокультурного відродження, який сьогодні називають «етнічним ренесансом». Український народ, який складає багато різних етнічних груп, своє право на існування та процвітання доводить світу в умовах війни. Тому, на вітчизняну освіту покладається особлива місія – формування національної свідомості, етнічної культури підростаючого покоління, що зумовлює необхідність володіння вітчизняними учителями, зокрема – музичного мистецтва, етнокультурними знаннями, вміннями, здатностями. Сучасний учитель музичного мистецтва повинен мати високий рівень етнікультурної компетентності і бути спроможним майстерно використовувати засоби музичного мистецтва в освітньому процесі з дітьми різних етносів України.

У науковій літературі продовжується дискусія вчених щодо сутності поняття «етнокультурна компетентність». За думки Л. Маєвської, зазначене поняття розглядається як ступінь вияву людиною знань, умінь і навичок, які дозволяють їй правильно оцінювати специфіку і умови взаємодії, взаємовідносин з представниками інших етнічних спільнот, знаходити адекватні форми співробітництва з ними з метою підтримання атмосфери взаєморозуміння і взаємної довіри» [2, с. 5]. Як зазначають С. Іванчук і Н. Георгян, етнокультурна компетентність, це інтегративне особистісне утворення, що вирізняється високим рівнем знань про вірування, традиції, звичаї, обряди певного етносу; володіння засобами передачі системи

етнокультурних знань, умінь та навичок, які перебувають у постійному розвитку й удосконаленні в межах певної етнокультури, а також механізмами донесення наступним поколінням етнокультурного досвіду, транслятором якого є педагог [1, с. 63]. Етнокультура вчителя музичного мистецтва є особистісно-професійним явищем, оскільки сприймання етнокультури суспільства залежить від мотиваційно-ціннісної спрямованості особистості людини; її інтересу і любові до виявів власного етносу; рівня самоусвідомлення причетності до етнічної традиції [3, с. 295]. Етнокультурна компетентність майбутнього вчителя музичного мистецтва, як складова його етнічної культури, включає в себе етнокультурний світогляд, етнічні знання, уміння та здатності застосовувати їх в професійній діяльності та особистому житті.

Формування етнокультурної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва доцільно здійснювати засобами вокального навчання, яке має значний потенціал для опанування традиціями різних етносів нашої країни. Сформованість зазначеного явища дозволяє уникати в майбутній професійній діяльності етнічних конфліктів, зберігаючи й транслюючи, разом з тим, цінності вокальної культури українського народу та народів інших країн. Збагачення змісту вокального навчання майбутніх учителів музичного мистецтва навчальним матеріалом про особливості вокального виконавства етносів України, які пов'язані з їх історією, релігійними побутом, звичаями, передбачає оволодіння майбутніми вчителями музичного мистецтва знаннями про народні пісні, етнічні традиції, етнічний звук, етнічне звучання, виконавські прийоми співу з дотриманням етнічної специфіки, тощо.

Український народ складають різні етноси центральної, східної, південної і частково західної частини країни: подоляни, слобожани, поліщуки, населення Наддніпрянщини, які до нині зберегли свій пісенний фольклор і прийоми його виконання. Історичні етнокультурні традиції має народ Наддніпрянщини (Нижньої, Середньої, Верхньої), яка включає території по обидва боки Дніпра (Київська, Черкаська, частина Житомирської, Дніпропетровська, Запорізька,

Кіровоградська, Херсонська, області). У дослідженні Г. Пшенічкиної, розглядаються географічні межі регіональних традицій музичного фольклору на території правобережної Черкащини. Вченою виявлено, що на зазначеній території в XVIII ст. проходили селянські гайдамацькі рухи, які пов'язані із зародженням та поширенням значної кількості історичних, бурлацьких, козацьких, чумацьких, рекрутських чоловічих пісень. Пізніше, вже в XX ст. такі пісні стали співати й жінки. Г. Пшенічкина відмічає, що поступово сформувався протяжний стиль як головна риса регіональної пісенної традиції «Наддніпрянщини» (Пшенічкина, 2020).

До особливостей пісенно-виконавської традиції зазначеного регіону, слід віднести: повільний темп виконання, спів з октавним підголоском, розвинена гетерофонія, мелізматика, розспіви віршових складів, помітні коливання, звукоутворення співаків, у яких звук глибокий, округлий, з грудним звучанням. Аналіз пісень Наддніпрянщини («А в полі, в полі сам Господь ходив», «Ой у лісі, в лісі церквочка стояла. Радуйся!», «Наше купайло з верби, з верби», «Ой хоч рада свекрушина, хоч не рада», «Ой, весна, весна, веснянка» та ін.) засвідчив їх типові риси, як: протяжність співу, мелодійність, глибокий ліризм, кантиленність, емоційність, розспівність, використання прийомів «предйому», «портаменто», «розгойдування». Вивчення особливостей пісень Наддніпрянщини, типових рис їх виконання, а також – етносів інших регіонів потребують вмотивованості й ціннісного ставлення майбутніх педагогів-музикантів до збереження етнічних традицій і транслявання їх в музично-педагогічній діяльності.

Отже, за результатами дослідження з'ясовано, що етнокультурна компетентність майбутнього вчителя музичного мистецтва, як складова його етнічної культури, включає в себе етнокультурний світогляд, етнічні знання,

уміння та здатності застосовувати їх в професійній діяльності та особистому житті. Ефективному формуванню зазначеного явища буде сприяти поглиблене вивчення вокально-виконавського досвіду етносів різних регіонів України.

Список використаних джерел

1. Іванчук С. А., Георгян Н. М. Сутність і структура етнокультурної компетентності дітей дошкільного віку. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2023, 1(105), С. 58–66.
2. Маєвська Л. М. Етнокультурне виховання: погляд на проблему. *Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія «Педагогіка. Соціальна робота»*, 2005. № 8. С. 95–98.
3. Овчаренко Н. А., Чистікова Я. Л. Сутність поняття «етнокультура вчителя музичного мистецтва» в міждисциплінарному науковому дискурсі. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми, 2022. 2(116), С. 285–300. DOI [10.24139/2312-5993/2022.02/285-300](https://doi.org/10.24139/2312-5993/2022.02/285-300)
4. Пшенічкіна Г. М. Географічні межі регіональних традицій музичного фольклору на території правобережної Черкащини (за наспівами обрядових циклів) : дис. ... канд. пед. наук: 17.00.03. Київ, 2020.